

Enskild motion

Motion till riksdagen 2016/17:3002

av **Robert Hannah m.fl. (L)**

Lex Fadime – en särskild straffskärpningsregel för brott som begås med hedersmotiv

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i 29 kap. 2 § brottsbalken införa en straffskärpning, ”lex Fadime”, om ett av den tilltalades motiv för brottet varit att skydda sin eller någons eller flera närstående personers heder kopplat till offrets livsstil, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck

Ungdomsstyrelsen publicerade år 2009 en rapport om att 70 000 ungdomar inte upplever att de fritt kan välja vem de ska gifta sig med. Men Ungdomsstyrelsen har sannolikt endast hittat toppen av ett isberg, och mörkertalen är stora när det kommer till personer som är drabbade av hedersrelaterat våld och förtryck. Dessutom undersöktes enbart möjligheten till att själv välja sin livspartner. Vi vet idag att hedersförtrycket inte känner någon åldersgräns och även många vuxna drabbas. Särskilt hård är pressen att gifta sig med någon från samma kulturella och religiösa bakgrund eller att man som hbt-person inte kan vara öppen med vem man är.

Vi vet också att det är en mängd olika brott som dessa personer utsätts för i hederns namn – bland annat olaga hot, utpressning, olaga tvång, olaga frihetsberövande, misshandel, tvångsäktenskap, våldtäkt, dråp och mord. Det är en stor politisk utmaning att skydda personer från att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som i praktiken innebär att man under en längre period förvägras mänskliga rättigheter, t.ex. rätten till liv, personlig integritet och privatliv. Samtliga rättigheter som vi är tillförsäkrade enligt bland annat svensk grundlag, Europakonventionen och barnkonventionen.

Det var först genom mordet på Fadime Sahindal som den svenska allmänheten för första gången på allvar fick upp ögonen för vår tids största frihetskamp – kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck. Men långt innan dess hade Fadime tappert försökt få

medier och svenska politiker att vakna upp och inse omfattningen av problemet och brotten mot svensk lag. Den 20 november 2001, höll Fadime ett tal i riksdagen under ett seminarium arrangerat av nätverket Våld mot kvinnor där hon uppmanade Sveriges riksdag att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Fadimes tal går att hitta på föreningen Glöm Aldrig Pela och Fadimes (GAPF) hemsida (<http://gapf.se/glom-aldrig-fadime-sahindal/>).

Fadime berättade i riksdagen att hon levde ett normalt liv men att ju äldre hon blev desto fler frihetsbegränsade förbud började hennes föräldrar ställa upp. Vilket även många andra personer som är drabbade av hedersrelaterat våld och förtryck tvingas erfar. Som med många andra hedersutsatta, särskilt flickor, ansågs Fadime inte ha rätt till högre studier och försök gjordes för att pressa henne att ingå ett tvångsäktenskap med en släkting. Trots riskerna och rädsla för livet valde Fadime ett liv i frihet – hon inledde ett förhållande med en person som hon själv valt.

”Jag hade ju mina egna drömmar och mål här i livet. Jag ville sätta upp mina egna villkor för mitt liv, göra mina egna misstag och lära mig av dem. Och jag ville stå på mina egna två ben och ta ansvar för mina egna handlingar. Inte låta någon annan bestämma över hur jag skulle tycka, tänka och handla.”

Fadime tvingades, som många andra svenskar som lever med hedersrelaterade livsbegränsningar, ständigt leva med skräcken att bli upptäckt. Hon blev, precis som många andra, upptäckt.

”Det synsätt som mina föräldrar hade var att familjen och släkten skulle stå i centrum, varför jag måste tänka på familjens bästa framför mitt eget välbefinnande. Det är bättre att en person lider än att en hel familj och släkt lider.”

Fadimes otroliga mod och frihetskamp mot hedersrelaterat våld och förtryck kostade henne livet. Hon mördades av sin egen far, den 21 januari 2002, nästan precis två månader efter sitt tal i riksdagen. Som motiv angav Fadimes far att hon hade vanhedrat sin familj och släkt genom sitt agerande. Enligt honom var Fadime problemet och nu var problemet borta (P3 dokumentär om Mordet på Fadime Sahindal). Samma argument är ständigt återkommande än idag bland personer som begår brott mot släktingar i hederns namn. Det är offret som är problemet.

Fadime var den första svenska person att så stort medialt uppmärksammas för den hemska företeelse som hedersrelaterat våld och förtryck innebär. Men hon är tyvärr långt ifrån den sista att drabbas. Många människor tvingas än idag uppleva det förtryck som Fadime tvingades utstå. Sedan Fadimes mord har ideella organisationer som GAPF och Varken kuvad eller hora (VKEH), nästan samtliga av Sveriges kvinnojourer, myndigheter som Länsstyrelsen i Östergötland och särskilda satsningar som Origo Stockholm tappert arbetat med att hjälpa människor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Motivering för en särskild straffskärpningsregel

Mordet på Fadime Sahindal fick ett enormt genomslag i medierna – en ung tjej med framtiden för sig mördades för att hon själv ville välja hur hon skulle leva sitt liv. Men det är viktigt att komma ihåg att Fadime utsattes för otroligt långtgående frihetsinskränkningar under en väldigt lång period innan hon mördades. Ett dagligt socialt tryck där släktingar tvingade henne att anpassa sitt liv efter hederskulturens

stenhårda normer. Fadimes och andra uppmärksammade fall visar att brott med hedersmotiv bör bedömas hårdare än andra brott. Därför föreslås det att i den så kallade straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § brottsbalken införs en regel som innebär att om ett av den tilltalades motiv för brottet varit att skydda sin eller någon närstående persons eller personers heder baserat på offrets livsstil bör man alltid vid bedömningen av straffvärdet värdera den begångna gärningen som grov. Det finns två huvudsakliga anledningar som motiverar behovet av en straffskärpning vid brott med hedersmotiv.

Kränkningen av den personliga friheten är värre än vid andra brott

Samhället har ett ansvar att visa att frihetskränkningar aldrig får accepteras. Brott som begås av en person eller en grupp av personer mot en enskild individ i syfte att kontrollera personens levnadssätt eller för att straffa personen för sitt livsval till förmån för att upprätthålla sin egen eller någon närståendes rykte innebär alltid allvarliga ingrepp i en persons rätt till privatliv och integritet. För att markera det allvarliga ingreppet, som brott med hedersmotiv innebär är för en persons möjlighet att forma sitt eget liv, är det av yttersta vikt att införa en straffskärpning för denna typ av brott. Det är också av yttersta vikt för samhället att markera samhällets avståndstagande från frihetskränkande brott.

Frihetskränkningen är att likställas vid ett perdurerande brott

Brott med hedersmotiv, såsom mordet på Fadime, har större likheter med perdurerande brott, dvs. brott som pågår under en längre tidsrymd, såsom olaga frihetsberövande, än med brott som begås vid ett särskilt tillfälle. Fadimes fall är ett tydligt exempel på hur den absoluta majoriteten av personer som utsätts för brott med hedersrelaterade motiv under flera års tid tvingas anpassa sitt liv efter hedersnormer för att undvika att utsättas för brott. Eftersom kränkningarna pågår under en längre tid är också den psykiska, och i vissa fall även fysiska, skadeinverkan på brottsoffret större. Det är därför också lämpligt att straffbedömningen av dessa typer av brott alltid bedöms vara grova.

Fadime var en sann och modig hjälte. Hon har blivit symbolen för 2000-talets svenska frihetskamp. Hennes mod och arbete i humanismens namn, genom att hon tog bladet från munnen och berättade om det hedersförtryck och våld hon blivit utsatt för, möjliggjorde för det fantastiska arbete som än idag fortgår genom organisationer som GAPF för att rädda människor som lever i hennes situation idag. Men det kostade henne även livet. För att hedra Fadimes betydelsefulla livsgärning bör den föreslagna straffskärpningsregeln bära hennes namn och kallas för "lex Fadime".

Robert Hannah (L)

Birgitta Ohlsson (L)

Said Abdu (L)

